

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра ЕПІЗООТОЛОГІЇ, МІКРОБІОЛОГІЇ І ВІРУСОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету ветеринарної медицини

Микола ЦВЛІХОВСЬКИЙ

_____ 2023 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри епізоотології,
мікробіології і вірусології

Протокол №4 від «17» квітня 2023 р.

Завідувач кафедри епізоотології,
мікробіології і вірусології

Володимир МЕЛЬНИК

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Ветеринарна медицина»

д.вет.н., професор, завідувач кафедри терапії
і клінічної діагностики

Наталія ГРУШАНСЬКА

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ВЕТЕРИНАРНІ ПРЕВЕНТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАРАЗНИХ ХВОРОБ
СВИНЕЙ»

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність 211 – «Ветеринарна медицина»

освітня програма _____ Ветеринарна медицина

Факультет (ННІ) _____ Ветеринарної медицини

Розробники: завідувач кафедри, к.вет.н. доцент МЕЛЬНИК В.В.

Київ – 2023

1. Опис навчальної дисципліни
«ВЕТЕРИНАРНІ ПРЕВЕНТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАРАЗНИХ ХВОРОБ СВИНЕЙ»
 (назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Галузь знань	21 – Ветеринарна медицина	
Освітній ступінь	Магістр	
Спеціальність	211 – «Ветеринарна медицина»	
Освітня програма	Ветеринарна медицина	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	(назва)	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання повний термін	денна форма навчання скорочений термін
Рік підготовки	6	
Семестр	12	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття		
Лабораторні заняття	30 год.	
Самостійна робота	45 год.	
Індивідуальні завдання	год.	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Ветеринарні превентивні технології заразних хвороб свиней» полягає у вивченні епізоотологічних аспектів інфекції, інфекційної хвороби та форм імунітету у свиней. значенні стану природної резистентності та імунобіологічної реактивності тварин в розвитку інфекції і виникненні інфекційних хвороб.

В процесі викладання курсу буде акцентовано увагу на особливостях патогенезу, діагностики, терапії і профілактики інфекційних та інвазійних хвороб свиней, особливостях епізоотологічного обстеження неблагополучних господарств, населених пунктів та визначення епізоотичного стану цих об'єктів, проведенні діагностики факторних хвороб, особливостях розвитку епізоотичного процесу та його рушійних сил при інфекційних хворобах свиней, протиепізоотичних і карантинних заходах в епізоотичних вогнищах, неблагополучних пунктах і загрозованих зонах, опануванні методів і засобів проведення і контролю якості ветеринарно-санітарних заходів та веденню відповідної документації.

Завдання

- Вивчити епізоотологічні аспекти інфекції, інфекційної хвороби та форми імунітету. Значення стану природної резистентності та імунобіологічної реактивності тварин в розвитку інфекції і виникненні інфекційних хвороб свиней.

- Оволодіти методикою епізоотологічного обстеження неблагополучних господарств, населених пунктів та визначення епізоотичного стану, проведенням діагностики факторних хвороб свиней.
- Вивчити особливості патогенезу, діагностики, терапії і профілактики інфекційних хвороб свиней.
- Вивчити особливості розвитку епізоотичного процесу та його рушійних сил при інфекційних хворобах з гострим і хронічним перебігом (сибірка, чума, лептоспіроз і ін.).
- Навчитись основам проведення протиепізоотичних і карантинних заходів в епізоотичних вогнищах, неблагополучних пунктах і загрозованих зонах.
- Опанувати методи і засоби проведення дезінфекції, дезінсекції, дератизації та дезакаризації; здобути навички роботи з відповідною технікою, приладами та обладнанням.
- Навчитись веденню облікової та звітної документації (акти, протоколи, заявки, звіти та ін.).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- Епізоотичний процес та його рушійні сили.
- Закономірності розвитку епізоотичного процесу та стадійність епізоотій.
- Методику епізоотологічного обстеження неблагополучних господарств з визначенням їх епізоотичного стану.
- Методи аналізу епізоотичного стану (враховуючи нозологічну структуру захворювань, питому вагу окремої хвороби, широту поширення хвороби, коефіцієнт вогнищевості, тощо).
- Принципи протиепізоотичної роботи.
- Основи епізоотологічного прогнозування (етапи та завдання прогнозування, основні та додаткові фактори прогностичного фону різних захворювань).
- Особливості протиепізоотичних заходів в господарствах різних типів і форм власності.
- Місце та значення дезінфекції, дератизації та дезінсекції в комплексі протиепізоотичних заходів (особливості дезінфекції приміщень в присутності тварин, пасік, інкубаторів, залізничного, водного транспорту, тощо).

та вміти:

- Здійснювати епізоотологічне обстеження господарства, встановлювати причини захворюваності і загибелі свиней.
- Складати акт епізоотологічного обстеження господарства.
- Виявляти шляхи занесення збудника інфекції в господарство та визначати закономірності епізоотичного процесу в конкретних умовах.
- Розробляти заходи, спрямовані на швидку локалізацію епізоотичного вогнища, попередження нових захворювань і повну ліквідацію захворювання.
- Змодельювати епізоотичну ситуацію та розробити систему протиепізоотичних заходів при певній інфекційній хворобі.
- Організувати і провести дезінфекцію, дератизацію та дезінсекцію певного конкретного об'єкта.
- Організувати й проконтролювати протиепізоотичні заходи в господарствах різних типів і форм власності.
- Розробити і провести систему оздоровчих заходів в епізоотичному вогнищі.
- Визначати нозологічну структуру захворювання, питому вагу окремої хвороби, ступінь поширення хвороби та коефіцієнт вогнищевості.

Набуття компетентностей:

- **Інтегральна компетентність**
- Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі ветеринарної медицини, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.
- **загальні компетентності (ЗК):**
- ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК9. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- **фахові (спеціальні) компетентності (ФК):**
- ФК 7. Здатність організувати і проводити лабораторні та спеціальні діагностичні дослідження й аналізувати їх результати.
- ФК 8. Здатність планувати, організувати та реалізовувати заходи з лікування тварин різних класів і видів, хворих на інфекційні хвороби.
- ФК 12. Здатність розробляти та реалізовувати заходи, спрямовані на захист населення від хвороб, спільних для тварин і людей.
- ФК 13. Здатність розробляти стратегії профілактики хвороб різної етіології.
- ФК 19. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність серед працівників галузі та населення.
- ФК 20. Здатність організувати, здійснювати і контролювати документообіг під час професійної діяльності.
- **Програмні результати навчання:**
- Знати і грамотно використовувати термінологію ветеринарної медицини.
- Використовувати інформацію із вітчизняних та іноземних джерел для розроблення діагностичних, лікувальних і підприємницьких стратегій.
- Визначати суть фізико-хімічних і біологічних процесів, які відбуваються в організмі тварин у нормі та за патології.
- Збирати анамнестичні дані під час реєстрації та обстеження тварин, приймати рішення щодо вибору ефективних методів діагностики, лікування та профілактики хвороб тварин.
- Установлювати зв'язок між клінічними проявами захворювання та результатами лабораторних досліджень.
- Розробляти карантинні та оздоровчі заходи, методи терапії, профілактики, діагностики та лікування хвороб різної етіології.
- Формулювати висновки щодо ефективності обраних методів і засобів утримання, годівлі та лікування тварин, профілактики заразних і незаразних хвороб, а також виробничих і технологічних процесів на підприємствах з утримання, розведення чи експлуатації тварин різних класів і видів.
- Здійснювати моніторинг причин поширення хвороб різної етіології та біологічного забруднення довкілля відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.
- Розробляти заходи, спрямовані на захист населення від хвороб, спільних для тварин і людей.
- Знати правила та вимоги біобезпеки, біоетики та добробуту тварин.
- Здійснювати облікову звітність під час фахової діяльності.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для повного та скороченого термінів денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Повний термін навчання денна форма		Сокочений термін навчання денна форма	
	усього	у тому числі	усього	у тому числі

		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1.												
Епізоотологічні аспекти вчення про інфекцію та епізоотичний процес												
Тема 1. Назва	9	2		2		4						
Тема 2. Назва	9	2		2		4						
Тема 3. Назва	9	2		2		4						
Тема 4. Назва	9	2		2		3						
Модуль 1	4	2		2								
Разом за змістовим модулем 1	40	10		10		15						
Змістовий модуль 2												
Тема 1. Назва	9	2		2		4						
Тема 2. Назва	9	2		2		4						
Тема 3. Назва	9	2		2		4						
Тема 4. Назва	9	2		2		3						
Модуль 2	4	2		2								
Разом за змістовим модулем 2	40	10		10		15						
Змістовий модуль 3												
Тема 1. Назва	9	2		2		4						
Тема 2. Назва	9	2		2		4						
Тема 3. Назва	9	2		2		4						
Тема 4. Назва	9	2		2		3						
Модуль 3	4	2		2								
Разом за змістовим модулем 3	40	10		10		15						
Усього годин	120	30		30		45						
Курсовий проект (робота) з дисципліни <u>“Епізоотологія та інфекційні хвороби”</u>		-	-	-		-		-	-	-		-
Усього годин	120	30		30		60	120	30		30		60

4. Теми лабораторних занять навчальної дисципліни для повного та скороченого термінів денної форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Методи діагностики інфекційних захворювань свиней з врахуванням анатомо-фізіологічних особливостей молодняка.	2
2.	Клінічне дослідження свиней, їх загального стану і окремих систем. Відбір та пересилка патологічного матеріалу для лабораторних досліджень.	2
3.	Алергічні методи діагностики інфекційних хвороб свиней та епізоотологічне обстеження неблагополучних господарств. Складання планів протиепізоотичної роботи та актів обстеження неблагополучних господарств.	2
4.	Роль МЕБ, як джерела інформації, щодо благополуччя територій. Аналіз інформації МЕБ. Порядок представлення інформації в МЕБ.	2
5.	Колоквіум 1.	2
6.	Епізоотологічні проблеми в господарствах різної форми власності, шляхи їх розв'язання. Особливості епізоотичного процесу в умовах промислових комплексів та спеціалізованих господарств. Роль статевої, вікової та	2

	етіологічної структури гурту. Ветеринарні вимоги та протиепізоотичні заходи по захисту територій комплексів від заносу збудників інфекційних захворювань. Особливості поширення збудників всередині та між приміщеннями комплексу.	
7.	Основні принципи терапії інфекційних хвороб свиней із застосуванням біопрепаратів. Хіміотерапевтичні та імунобіологічні ветеринарні препарати. Методи індивідуальної та групової специфічної та неспецифічної терапії. Організація та проведення щеплень в системі загальних та спеціальних оздоровчих заходів в свиногосподарствах.	2
8.	Значення й роль ветеринарної санітарії в профілактиці інфекційних захворювань та одержанні високоякісних продуктів тваринництва. Місце і значення дезінфекції, дезінсекції та дератизації. Методи, засоби й контроль ефективності. Особливості організації і контролю ветеринарно-санітарних заходів в господарствах різних типів та форм власності. Карантинування господарства, населеного пункту при карантинних хворобах свиней. Організація заходів щодо ліквідації інфекційних хвороб. Порядок та методи інспектування господарств промислового типу. Діагностика, профілактика та оздоровчі заходи в свиногосподарствах при асоційованих інфекціях.	2
9.	Колоквіум 2.	2
10.	Діагностика, профілактика та оздоровчі заходи при хворобах поросят ешерихіоз, сальмонельоз, дипло-стрептококова інфекція, колієнтеротоксемії. Диференційна діагностика шлунково-кишкових хвороб поросят-сисунів. Парвовірусна інфекція свиней (хвороба репродуктивних органів). Віспа свиней. Діагностика та заходи боротьби. Полісерозити свиней. Діагностика, профілактика та заходи боротьби.	2
11.	Пастерельози свиней. Діагностика та заходи боротьби. Організація заходів профілактики та боротьби з ентеротоксемією свиней.	2
12.	Колоквіум 3	2
13.	Заходи профілактики та боротьби з аспергілотоксикозом та фузаріотоксикозом свиней. Мікоплазмозний полісерозит і поліартрит поросят. Діагностика та заходи боротьби.	2
14.	Псевдомоноз свиней. Діагностика, профілактика та заходи боротьби. Ветеринарне забезпечення ферм та комплексів по вирощуванню і відгодівлі свиней за промисловою технологією.	2
15.	Колоквіум 3	2
ВСЬОГО		30

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		

7. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Розробка заходів профілактики та боротьби з сибіркою	4

2.	Розробка заходів профілактики та боротьби з правцем	4
3.	Розробка заходів профілактики та боротьби з бруцельозом	4
4.	Розробка заходів профілактики та боротьби з хламідіозом	4
5.	Розробка заходів профілактики та боротьби з грипом	4
6.	Розробка заходів профілактики та боротьби з дизенетрією	4
7.	Розробка заходів профілактики та боротьби з РРСС	4
8.	Розробка заходів профілактики та боротьби з цирковірозом	4
9.	Розробка заходів профілактики та боротьби з ботулізмом	4
10.	Розробка заходів профілактики та боротьби з дерматомікозами	4
11.	Розробка заходів профілактики та боротьби з менінгоенцефалітом	3
12.	Розробка заходів профілактики та боротьби з везикулярним стоматитом	2
ВСЬОГО		45

8. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

ЗРАЗОК БІЛЕТУ ДЛЯ ІСПИТУ З ДИСЦИПЛІНИ «ВЕТЕРИНАРНІ ПРЕВЕНТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАРАЗНИХ ХВОРОБ СВИНЕЙ»

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС «Магістр» Спеціальність Ветеринарна медицина	КАФЕДРА ЕПІЗООТОЛОГІЇ, МІКРОБІОЛОГІЇ І ВІРУСОЛОГІЇ	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № <u> 1 </u> з дисципліни «ВЕТЕРИНАРНІ ПРЕВЕНТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАРАЗНИХ ХВОРОБ СВИНЕЙ»	«Затверджую» Завідувач кафедри _____ Мельник В.В. 5 травня 2022 р.
1. Клініко-епізоотологічні особливості сибірки у свиней.			
2. Фактори ризику виникнення інфекційних хвороб у свиней			

Тестові завдання різних типів

1. Розтавити послідовність клінічного дослідження тварин:			
		А	Загальне дослідження
		В	Збирання анамнезу
		С	Дослідження окремих органів і систем
		D	Лабораторні дослідження
		Е	Спеціальні методи дослідження
		F	Реєстрація тварини

2. Швидкість осідання еритроцитів визначають при .....методі діагностики інфекційних хвороб. (у бланку відповідей подати одним пропущеним словом в місці пропуску)	
1	.... серологічному
2	.... гематологічному
3	.... імунологічному
4	.... вірусологічному

3. Підберіть відповідне визначення періоду хвороби:			
1.	інкубаційний	А	- характеризується появою типових для даної хвороби симптомів.

2.	продромальний	В	- період із моменту проникнення збудника хвороби в організм тварини до появи перших клінічних ознак.
3.	Період повного розвитку клінічних ознак хвороби	С	- характеризується розвитком неспецифічних клінічних ознак (лихоманка, загальна слабкість, зниження апетиту і т.п.) .

	4. Який тип механізм передачі збудника інфекції ще називають аерогенним?
1	контактний
2	повітряно-крапельний
3	фекально-оральний
4	трансмсивний
5	трансоваріальний

	5. Алегічна реакція – це реакція підвищеної чутливості сенсibilізованого організму на повторне введення ....
1	.... алергену
2	.... антигену
3	.... адьюванта
4	.... сироватки
5	.... вакцини

	6. До специфічної профілактики належать:
1	- превентивна ізоляція, вимушене карантинування і спостереження з метою уточнення діагнозу
2	- імунопрофілактика шляхом застосування різних специфічних засобів - вакцин, сироваток, імуноглобулінів
3	- спеціальні діагностичні дослідження (туберкулінізація, малеїнізація, серологічна діагностика на бруцельоз та ін.)
4	- лікувально-профілактичні заходи спеціального призначення (премікси й аерозолі при профілактиці аліментарних і респіраторних інфекцій)
5	- вітамінотерапія та мінеральна підкормка

	7. Розтавити у відповідності до термінології:		
1.	Гамаглобуліни	А	- це білки, що продукуються різними клітинами організму при інфікуванні вірусом і не мають специфічності
2.	Інтерферони	В	- комплексні набори різних біологічно активних та лікарських речовин
3.	Премікси	С	- білки сироватки крові, які є носіями основної маси антитіл
4.	Біогенні стимулятори	Д	- фармалогічні речовини неспецифічної дії, що утворюються у тканинах за несприятливих умов середовища

	8. Після оздоровлення господарства (ліквідації інфекційної хвороби) перед зняттям карантину або обмежувачих заходів проводять (у бланку відповідей подати одним пропущеним словом в місці пропуску)... дезінфекцію (у бланку відповідей подати одним пропущеним словом в місці пропуску)
1	...передпускову ...

2	...заключну ...
3	...технологічну ...
4	...вимушену ...
5	...профілактичну ....

	9. .... - надзвичайно важливий документ, який зберігають на рівні з документами для службового користування і заносять в інвентарну книгу районного державного підприємства ветеринарної медицини. (у бланку відповідей подати одним пропущеним словом в місці пропуску)
1	...Журнал протиепізоотичних заходів ...
2	... Журнал реєстрації хворих тварин...
3	...Акт ...
4	...Журнал запису епізоотичного стану району ...
5	... Амбулаторний журнал ...
6	... Історія хвороби...
7	... План протиепізоотичних заходів

	10. Розставати у відповідності до української назви захворювань-назви їх збудників:		
1	Сибірка	A	ДНК- вмісний вірус із родини Herpesviridae
2	Правець	B	Listeria monocytogenes
3	Ботулізм	C	Brucella abortus
4	Лептоспіроз	D	Bacillus anthracis
5	Лістеріоз	E	Leptospira haebdomadis, pomona, ieterohaemorrhagiae, grippotyphosa
6	Хвороба Ауєски	F	Clostridium tetani
7	Сказ	G	Francisella tularensis
8	Ящур	H	Clostridium botulinum
9	Бруцельоз	I	Нейротропний вірус, Neurorcytes rabiei
10	Туляремія	J	Вірус з родини Picornaviridae

9. Методи навчання

Словесні (лекційний, пояснення, дискусія, інструктаж, бесіда);

Наочні (демонстрація презентацій, фото відео);

Практичні (лабораторна робота, практична робота, статистична обробка)

10. Форми контролю

Поточний (опитування, тестування);

Рубіжний (контрольна робота, реферат, модулі);

Підсумковий (тестування, залік, іспит).

11. **Розподіл балів, які отримують студенти.** Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамен та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни РДИС (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи RHP (до 70 балів): $R_{ДИС} = R_{HP} + R_{AT}$.

12. Навчально-методичне забезпечення

Молекулярна епізоотологія
 Методична розробка з курсу «Епізоотологія та інфекційні хвороби свиней» для самостійної роботи магістрів за спеціальністю 8. 11010101- «Ветеринарна медицина» /Т.В. Мазур, Н.Г.Сорокіна, І.Є.Гаркуша//– К.: ТОВ «Видавничий центр Репринт», – 2014.– 39 с.

13. Рекомендовані джерела інформації

– основна

1. Акаєвський А.П. Анатомія свійських тварин. - М.: Колос, 1968.
2. Данилевський В. М. Довідник по ветеринарній терапії. - М.: Колос, 1983.
3. Дарабан Е.В. Готові лікарські засоби: Довідник. - Київ: Здоров'я, 1975.
4. Забелло Є.М. Патологічна анатомія інфекційних хвороб тварин. - К.: Аграрна наука, 1997.
5. Інфекційні хвороби свиней. Кравців Р. Злонкевич Я. Львів, 1999. - 272с.
6. Загальна епізоотологія. Ярчук Б.М., Вербицький П.І., Литвин В.П. та ін.; За ред Б.М. Ярчука, Л.Є. Корнієнка. – Біла Церква, 2002 – 655 с.
7. Інфекційні хвороби тварин з везикулярним синдромом: Навч. Посібник / Л.Є. Корнієнко, В.О Бусол, В.В. Недосєков та ін. – За ред. Л.Є. Корнієнка. – Біла Церква: Білоцерків. держ. аграр. у-т, 2011. – 272 с.
8. Каришева А.Ф. Спеціальна епізоотологія. К.: «Вища освіта», 2002. 703 с.
9. Корнієнко Л.М. Планування ветеринарних заходів: навч. посіб., 2-ге вид., доп. і перероб. / Л.М. Корнієнко, Л.Є. Корнієнко, Б.М. Ярчук; за ред. Л.М. Корнієнко. Біла Церква: ТОВ "Білоцерківдрук", 2016. 364 с.
10. Линева Л. Фізіологічні показники норми тварин: Довідник. М.: АКВАРІУМ ЛТД, 2001. - С. 154-161.
11. Сапронозні інфекційні хвороби тварин / Л.Є. Корнієнко, В.В. Недосєков, В.О. Бусол та ін.: монографія. – За ред. Л.Є. Корнієнка, В.О. Бусола. – Біла Церква: Білоцерків. держ. аграр. у-т, 2010. – 306 с.
12. Транскордонні хвороби тварин з основами стемпінг-ауту: Навчальний посібник / В.В. Недосєков, В.В. Мельник, В.В. Макаров. – Херсон: Грінь ДС, 2015. – 336 с.
13. Хронічні інфекційні хвороби тварин / Л.Є. Корнієнко, В.О. Бусол, В.В. Недосєков та ін.; За ред. В.О. Бусола, Л.Є. Корнієнка. – Біла Церква, 2009. – 291 с.

– допоміжна.

1. Ветеринарна дезінфекція, дезодорація, дезінсекція, дезінвазія, дератизація / Інструкція. - К., 2005.
2. Довідник ветеринарних препаратів і кормових добавок зарубіжного виробництва / М.В. Косенко, П.П. Достоєвський, А.В. Березовський, П.І Вербицький, Ю.М. Косенко, П.Д. Нікітін. - К.: Ветінформ, 1999.
3. Закон України "Про безпечність та якість харчових продуктів і продовольчої сировини". № 2809-ІУ. - К., 2005.
4. Закон України "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції". № 1393-ХІУ. - К., 2000.
5. Справочник ветеринарних препаратів / Под ред. П.П. Достоевского. -К.: Урожай, 1986.

Інформаційні ресурси

1. Довідковий ветеринарний інформаційний ресурс: БД довідкових матеріалів, публікацій, інструкцій, фільмів, фотознімків. ([Електронний ресурс]. — Шлях доступу: URL: <http://twin.nauu.kiev.ua/vet/vpol.nsf>)
2. Поліщук В.В. Термінологія і понятійний апарат ветеринарної прогностики. – 2001. [Електронний ресурс]. — Шлях доступу: URL: <http://twin.nauu.kiev.ua/vet/vpol.nsf>)
3. Державний комітет ветеринарної медицини України <http://www.vet.gov.ua/law/ua/>